RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945. Första kammaren. Nr 17.

Torsdagen den 19 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 eftermiddagen utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 på aftonen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till närslutna läkarintyg anhåller undertecknad vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 19—28 april 1945.

Stockholm den 19 april 1945.

John Sandén.

Riksdagsman *John Sandén* lider av spondylitis deformans med lumbago-ischiassmärtor, vilka göra honom till riksdagsarbete oförmögen och i behov av vila under tiden fr. o. m. den 19 t. o. m. den 28 april 1945, vilket härmed intygas.

Stockholm den 19 april 1945.

J. Möllerström.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 268, angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 269, med förslag till lag med vissa bestämmelser om fartyg, som ankommit från krigförande eller ockuperat land.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 270, angående anslag till ersättningar för vissa beslagtagna fartyg m. m.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 373, av herr *Anderson, Axel Ivar,* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgifter;

nr 374, av herr *Herlitz,* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgifter; samt

nr 375, av herr *Nilsson, Bror,* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser försvarets fonder, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omskolning av i militärtjänst skadade;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett tekniskt gymnasium i Hälsingborg;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i anledning av förgiftningsfaran vid gengasdrift; samt

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å tertiärlån m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om skattefrihet för gåvor till hemvärnet.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckt motion om skattefrihet för gåvor till hemvärnet och dess underavdelningar.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 279, av herr *Lindberg*, hade hemställts, att riksdagen ville besluta att under minst två år återinföra den till 1943 års utgång gällande skattefriheten för gåvor till hemvärnet och dess underavdelningar.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 279 av herr Lindberg om skattefrihet för gåvor till hemvärnet och dess underavdelningar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Anderson, Axel Ivar:** Herr talman! Jag har inte haft tillfälle att deltaga i behandlingen av detta ärende i utskottet, och jag skall därför be att få säga några ord. Jag kommer inte att framställa något yrkande, men jag vill göra ett par randanmärkningar till frågans behandling

Det förhåller sig så att riksdagen två år bifallit en framställning från Kungl. Maj:t om skattefrihet för gåvor till hemvärnet. Denna skattefrihet indrogs sedan. Man har motionsvis vid ett par riksdagar försökt att få den återinförd, men kravet har avvisats, huvudsakligen av principiella skäl, men också med hänvisning till att de särskilda omständigheter, som år 1941 föranledde riksdagen att bevilja skattefrihet för gåvor till hemvärnet, nu kunde anses ha bortfallit.

Jag tror emellertid att detta icke är det avgörande, utan det avgörande har varit att man räknat med att en skattefrihet för gåvor i detta fall kommer att draga med sig verkningar på andra områden. Man vill sålunda inte erkänna att hemvärnet intar någon särställning, utan anlägger samma synpunkt på gåvor till detta ändamål som på gåvor till andra ändamål.

Jag skulle vilja hävda en motsatt uppfattning och göra gällande, att hemvärnet verkligen intar en särställning även i finansiellt hänseende. Vid hemvärnets uppbyggnad utgick man ifrån att staten och de enskilda, som ville stödja hemvärnet, skulle dela de ekonomiska offren. Detta har hela tiden va-

Om skattefrihet för gåvor till hemvärnet. (Forts.)

rit den grundläggande organisationsprincipen, och den har i tillämpningen också slagit mycket väl ut. Under de två år som skattefrihet för gåvor till hemvärnet beviljades fick hemvärnet mottaga mycket betydande gåvobelopp, som ha kunnat användas för konsolidering av rörelsen i olika hänseenden. Det viktigaste resultatet är kanske hemvärnets stridsskola på Vällinge, den centrala utbildningsanstalt vilken kunnat inrättas med gåvomedel. Tack vare dessa gåvor har hemvärnet också kunnat få en utrustning, som statsmakterna ansågo sig icke kunna medge när hemvärnet först inrättades.

Har nu verkligen i dessa hänseenden en sådan förändring inträtt, som gör att man kan påstå att hemvärnet inte längre förtjänar denna särställning? Jag tror inte man kan påstå detta. Jag har med glädje konstaterat att man i vida kretsar och alldeles oberoende av politisk inställning har en stark känsla av hemvärnets bestående betydelse, och jag ser däri ett löfte om att hur utvecklingen än gestaltar sig, skall dock från statsmakternas sida även i fortsättningen hemvärnet kunna påräkna det stöd som det nu har. Jag tror emellertid inte att det räcker med detta. Hemvärnet måste för att på ett tillfredsställande sätt kunna fungera ha ytterligare stöd, och därför skulle en skattefrihet för gåvor till hemvärnet vara av utomordentlig betydelse.

Jag förstår att det inte finns någon utsikt att med den inställning, som riksdagen nu har, få denna sak igenom. Det fordras för detta en genomgripande revision av riksdagens inställning till skattefrihet för gåvor överhuvud taget. På den punkten har jag en uppfattning — och jag har haft den länge — som fullständigt avviker från utskottsmajoritetens och riksdagsmajoritetens. Jag vill hänvisa till ett yttrande, som jag hade tillfälle att avge till 1936 års skattesakkunniga. Jag framhöll däri att det enligt min mening måste anses uppenbart, att »det allmänna är mera betjänt av enskilda donatorers understöd åt den samhälleliga verksamheten genom anslag till allmännyttiga ändamål än av de därå belöpande skatteintäkterna, vilka ändock motsvara endast en del av de anslagna beloppen».

När man alltså gör gällande, att det riktiga är att staten skattevägen drar in inkomster från de enskilda och sedan i form av anslag efter särskild prövning från fall till fall ger åt olika verksamhetsgrenar vad de kunna anses behöva, så tror jag att detta är en princip, som man mycket starkt kan diskutera. I många fall kommer den avsedda nyttan att vinnas billigare och effektivare, om man låter enskilda donatorer ge utlopp åt sin givmildhet och till gengäld medger skattefrihet för dessa gåvor.

Denna princip är, som sagt, inte godkänd för närvarande, men jag skulle dock vid detta tillfälle vilja hävda den i förhoppning om att den tid skall komma, då riksdagen är villig att ta hela denna fråga under nytt övervägande.

Nu gäller det närmast hemvärnet. Jag har velat begagna detta tillfälle för att här betona, att det skulle ha varit mycket lyckligt för hemvärnets framtid och för dess ytterligare förankring i folket, om riksdagen hade kunnat gå med på den motion, som herr Lindberg har väckt i andra kammaren. Jag har emellertid, herr talman, inte något yrkande.

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Jag vill endast säga att det vid behandlingen av denna fråga förefallit oss, som om den metod för att finansiera hemvärnet, som består i att genom hoptiggda gåvor upprätthålla institutionen, inte är lämplig i och för sig, frånsett det principiellt oriktiga i förfarandet överhuvud taget att genom skattelättnader söka åstadkomma dylika ekonomiska resultat. Är nu hemvärnsrörelsen, vilket jag inte vill inlåta mig på, en sådan institution, som för alla tider framåt skall bestå, så tycker jag att det är ännu olämpligare att tänka sig att finansieringen, såsom jag en gång förut tillåtit

Om skattefrihet för gåvor till hemvärnet. (Forts.)

mig säga, skall ske genom allmosor. Då må det tillkomma staten eller genom lagstiftning åläggas kommunerna att bära kostnaderna. Men att gå omkring och ideligen hopsamla medel för att upprätthålla en bestående institution kan inte anses lämpligt.

Jag ber i övrigt att få hänvisa till vad utskottet har anfört i frågan och yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt angår anslagsfrågor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 20, angående användande av riksbankens vinst för år 1944;

nr 21, i anledning av väckt motion om ändring av 1 § kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 696) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst; samt

nr 22, i anledning av väckta motioner om beredande av pensionsrätt åt underläkare vid vissa sjukhus.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 17 juni 1932 (nr 263) om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 28, beträffande väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.;

nr 29, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen om viss begränsning av legitimation som tandläkare; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. prolongation av lagen om begränsning av dyrtidstillägg.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 420) angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 23 februari 1945 dagtecknad proposition, nr 90, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag
om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 420) angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 angående begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension, vilken jämlikt lag den 31 mars 1944 (nr 151) gäller till och med den 30 juni 1945, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1946.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren av herr *Persson* i Stockholm m. fl. väckt motion, nr 482. I motionen hade yrkats, att propositionen måtte avslås.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Lagen om begränsning av dyrtidstillägg å lön och pension är avsedd som ett medel för vidmakthållande av det hösten 1942 genomförda allmänna prisstoppet. Den har icke varit ämnad att skapa ett allmänt lönestopp och än mindre att åstadkomma en allmän nedsättning av redan utgående dyrtidstillägg. Det förutsattes sålunda redan vid lagens tillkomst, att den icke skulle utesluta inkomstförbättringar för grupper med förhållandevis låg lönenivå. Sådana justeringar ha också kommit till stånd i viss utsträckning. Efter lagens tillkomst ha jämväl lönestegringar av annan natur ägt rum.

Enligt utskottets mening får prisstoppet ej sättas i fara genom helt okontrollerade lönerörelser. Utskottet anser därför, att statsmakterna icke för närvarande böra avhända sig det kontrollmedel som lagen erbjuder. Emellertid bör lagen i enlighet med sitt syfte ej tillämpas till förhindrande av lönehöjningar, som kunna genomföras utan att förutsättningarna för prisstoppet rubbas.

På grund av det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 482, bifalla förevarande proposition.»

Reservation hade anmälts av herrar *Hage* och *Uhlén*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Uhlén:** Herr talman! Eftersom jag i likhet med herr Hage har reserverat mig blankt på denna punkt skulle jag vilja lämna en kort motivering för detta mitt ståndpunktstagande.

Det beror inte på att jag helt ogillar propositionen, inte heller på att jag helt ogillar motionen. Jag skulle nämligen föredraga en sammanjämkning av dessa till en acceptabel kompromiss. Anledningen till lagen var som bekant,

Ang. prolongation av lagen om begränsning av dyrtidstillägg. (Forts.)

att i Stockholm och Uppsala och kanske på ytterligare någon plats funnos kommunalanställda tjänstemän, som enligt anställningskontrakt hade rätt till full kompensation för levnadskostnadsstegringarna. En hundraprocentig kompensation är ju i själva verket inte för mycket. Det är det minsta man kan begära under normala förhållanden; det är t. o. m. för litet under normala förhållanden, emedan full kompensation för levnadskostnadsstegringarna ju betyder stillastående levnadsstandard. Det betyder med andra ord att man inte får någon andel av det stigande välståndet. Men i detta fall fanns det ju en särskild krismotivering för att begränsa kompensationen, nämligen för det första hänsyn till prisstoppet och för det andra hänsyn till att det väckt ovilja hos andra löntagare att det fanns vissa kommunalanställda löntagare i landet, som inte behövde bära någon andel av den krisbörda, som alla andra löntagare fingo hjälpa till att bära.

Efter anmodan av vederbörande kommunala myndigheter gingo alla tjänstemännen i Stockholm och Uppsala, med undantag av några ytterst få här i Stockholm, frivilligt med på en begränsning av kompensationen. För att tvinga de få, som vägrade att frivilligt gå med på en sådan begränsning, till motsvarande uppoffringar stiftades den här ifrågavarande lagen. Normerande för kompensationen var då ramavtalet, med andra ord det för alla fackförbund gemensamma avtalet mellan landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen. Nu, under innevarande år, existerar det inte något sådant ramavtal. Det har nämligen inte förnyats för innevarande år. Visserligen har man i de enskilda branschavtalen prolongerat bestämmelserna i de fall man ansett lämpligt att göra det, men det gemensamma avtalet existerar inte längre. Jag menar, att därigenom har grundvalen för denna lagstiftning om icke upphört, så i varje fall i någon mån rubbats. Därtill kommer nu att många grupper löntagare ha fått eller tillkämpat sig full kompensation, dels genom ramavtalets 20,7 procent och dels genom de stegringar av grundlönerna, som i stor utsträckning ha förekommit. Konjunkturinstitutet hade räknat ut i en skrift, som vi allesammans fingo som bilaga till statsverkspropositionen, att lönestegringarna för industriarbetarna från krigets utbrott och till utgången av 1944 uppgingo till i genomsnitt 38 procent. Om man rensar bort tre enheter av detta procenttal, de tre enheter som bero på stegringsfaktorer som egentligen inte borde vara med, så kommer man till en genomsnittssiffra av 35 procent. Och lägger man till denna siffra resultatet av vinterhalvårets lönestegringar, som ju inte ta sig uttryck i statistiken förrän senare under året, så komma vi till en genomsnittlig lönestegring för industriarbetare på omkring 40 procent. Det är alltså i det närmaste full kompensation, eftersom levnadskostnaderna sedan krigsutbrottet ha stegrats med 43 procent, sedan den senaste stegringen nu vid kvartalsskiftet har inregistrerats.

Men det hör till saken att dessa lönestegringar äro ojämnt fördelade. Det finns alltså en del, för att inte säga åtskilliga, grupper som ha fått full kompensation, medan andra ha fått nöja sig med mindre än full kompensation. Om man nu tar t. ex. en sådan lågt avlönad grupp som sjuksköterskorna, som till på köpet äro mycket svagt organiserade, så måste det framstå såsom ett rättfärdighetskrav att upphäva lagen om begränsning av deras dyrtidstillägg, emedan de måste anses värda full kompensation i samma mån som en hel del andra lågt avlönade grupper ha lyckats tillkämpa sig full kompensation.

Men å andra sidan ha vi också högt avlönande tjänstemän. Att medge dessa full kompensation redan på detta tidiga stadium kan inte ha samma starka sociala motivering. Motionärerna ha emellertid inte ens antytt något förbehåll för de högt avlönade kommunaltjänstemännen. Alltså måste man ju förut-

Ang. prolongation av lagen om begränsning av dyrtidstillägg. (Forts.)
sätta, att de kommunistiska motionärerna äro så generösa gentemot dessa, att de anse det rimligt att även de högst avlönade nu omedelbart skola få rätt till full kompensation genom att lagen upphävs. Eftersom levnadskostnaderna, som jag nyss nämnde, ha stegrats med 43 procent sedan krigsutbrottet, skulle detta betyda att en tjänsteman, som har 20 000 kronor i grundlön, skulle få en kompensation årligen av 8 600 kronor enbart för den levnadskostnadsstegring som har inträffat efter krigsutbrottet. En tjänsteman med 25 000 kronors grundlön skulle under samma förutsättning få 10 750 kronor per år i kompensation.

Jag frågar, och jag kanske kan få adressera frågan till de frånvarande kommunisterna i denna kammare, herrar Linderot och Holmberg: är det möjligt att kommunisterna anse det rimligt att medge en sådan kompensation till de högst avlönade tjänstemännen redan på detta tidiga stadium? Jag anser det för min del inte rimligt. Visserligen kan man säga och måste säga, att om de högt avlönade tjänstemännen voro värda sin lön före kriget, så måste de anses värda en lön med samma realvärde även efter kriget. Det är alltså rimligt, att även deras reallöneläge från tiden före kriget återställes, såvida de då inte kunde anses för högt avlönade. Men jag hävdar, att krisen bör vara övervunnen och 1939 års löneläge först och främst återställt över hela linjen för de lägst avlönade, innan vi gå med på lönekompensationer för de högst avlönade på 8 000—10 000 kronor om året. Det skulle därför vara rättvist och rimligt att ändra lagens giltighetsområde på sådant sätt att den blir gällande för alla över en viss inkomstnivå, exempelvis 7 000 à 10 000 kronor eller den siffra, som nu kan vara lämpligast att använda som gräns, men icke för löntagare under denna inkomstnivå. Att på rak arm utforma ett detaljerat förslag av den innebörden var emellertid icke möjligt i utskottet; jag ifrågasätter till och med om man överhuvud taget hade haft rätt därtill. Jag har därför för min del avlämnat en blank reservation.

Nu invänder förmodligen någon — och den invändningen kan med stort fog göras — att även de lägst avlönade trots lagen äga full frihet att begära höjning av grundlönerna. Det vederlägger ju också motionärernas påstående, att lagen i allmänhet är till hinder för höjning av lönerna. Vi måste dock ta hänsyn till att det kan vara ganska svårt för vissa grupper, särskilt de svagt organiserade — jag har redan tidigare nämnt sjuksköterskorna och apostroferar dem ännu en gång — att på annan väg genomföra den lönestegring, som de lagligen skulle vara berättigade till, såvida inte denna lag hade kommit som ett hinder i vägen. En höjning av grundlönerna är en ganska komplicerad historia med långvariga överläggningar och slutligen en kompromiss, som kanske inte ger vad de anställda automatiskt skulle få, om lagen upphävdes, och som de också ur sociala synpunkter borde anses vara berättigade till.

Jag har, herr talman, inte velat vara med om att tillstyrka vare sig motionen eller propositionen och kan följaktligen inte framställa något yrkande. Jag får nöja mig med att i detta sammanhang uttala en förhoppning i första hand om att det är sista gången som lagen prolongeras och i andra hand om att lagen, *om* den måste prolongeras en gång till, skall ges en så begränsad giltighet, att inga hinder då längre finnas för de lägst avlönade grupperna bland de kommunalanställda att få den kompensation, som de enligt anställningskontrakt tidigare voro garanterade.

Herr **Hage:** Herr talman! Jag har i utskottet yrkat avslag på propositionen och kommer att fullfölja detta avslagsyrkande här i kammaren. Jag gör detta eftersom jag redan år 1943, när denna fråga diskuterades, gick på avslag. Den

Ang. prolongation av lagen om begränsning av dyrtidstillägg. (Forts.)
princip, som knäsättes genom denna lagstiftning, förefaller mig så orimlig, att jag från demokratiska utgångspunkter icke kan vara med om att godkänna densamma. År 1943 var det också i utskottet tre socialdemokrater, som gingo på avslag, och med dem förenade sig en del andra ledamöter, som inte suttit med vid behandlingen av frågan. Om det vid det tillfället fanns anledning att yrka avslag på propositionen, finns det ännu större anledning nu. Under år 1944 har nämligen, såsom också framgår av utskottets utlåtande, lönekontrollnämnden, d. v. s. det organ som handlägger dessa ärenden, icke meddelat ett enda beslut jämlikt denna lag, vilket väl måste utgöra en antydan om att lagen är obehövlig.

Jag ber för övrigt att få erinra om att när lagen tillkom år 1943, gick det hela »på skruvar». Jag satt inte med vid bordet i utskottet, men jag var närvarande hela tiden under behandlingen. Jag har ett starkt intryck från dessa överläggningar av att även de av utskottets ledamöter, som tillstyrkte propositionen, gjorde detta i en stämning, som bäst beskrives med det gamla uttrycket: »Härtill är jag nödd och tvungen.» Det fanns en allmän olust inför förslaget, en känsla som funnits i utskottet även denna gång. För att belysa stämningen tillåter jag mig att upprepa vad vice ordföranden i andra lagutskottet, fröken Hesselgren, yttrade år 1943. Hon sade: »Jag måste dock erkänna, att man accepterat lagen med mycket starka olustkänslor.» Hon gav med dessa ord uttryck för den olust, som i stor utsträckning fanns bland utskottets ledamöter.

Då det nu, såvitt jag förstår, icke finns några skäl för att prolongera lagen, är väl detta ytterligare en anledning att avskaffa den. Liksom herr Uhlén hoppas jag, att regeringen i varje fall icke vid nästa års riksdag kommer att framlägga förslag om lagens prolongering.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag på propositionen.

Herr **Holmbäck:** Herr talman! Jag skall inte gå djupare in i frågan, utan ber endast att få framhålla en synpunkt.

När denna lag tillkom, fanns det en känsla på alla håll, att den borde tillämpas med utomordentligt stor varsamhet. Den trädde i kraft den 30 juni 1943. Under de två år, som den varit gällande, har den tillämpats sammanlagt blott två gånger. Jag har såsom ledamot av lönekontrollnämnden haft tillfälle att vara med vid dess tillämpning. Förutom de två nämnda fallen har det varit uppe ytterligare ett, där man dock beslöt att icke använda lagen. Den har således tillämpats med utomordentligt stor varsamhet. Ett prolongerande av lagen innebär endast ett fullföljande under den krisperiod, vari vi för närvarande leva, av de linjer som riksdagen tidigare har slagit in på, vilket enligt min mening icke bör behöva väcka någon opposition.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 14, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens nionde huvudtitel, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ersättning för förluster på grund av svinpest m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjurssjukdomar jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 9 februari 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 66, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t finge i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredragande statsrådet i propositionen anfört vidtaga ändring i gällande grunder för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjurssjukdomar.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 301 av herr *Bondeson* m. fl. och II: 462 av herr *Norup* m. fl., däri hemställts, att riksdagen ville besluta om sådan ändring av epizootikungörelsen, att ersättning av allmänna medel komme att utgå även för förluster, som drabbat djurägaren från det påbud om avspärrning vid misstanke om förekomsten av svinpest meddelats honom och till dess sjukdomen diagnostiserats, vare sig sjukdomen visade sig vara svinpest eller icke.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,
1) att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;
2) att de likalydande motionerna I: 301 och II: 462 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herr *Bondeson,* som dock ej antytt sin mening.

Herr **Bondeson:** Såsom motionär och reservant tillåter jag mig, herr talman, att säga några ord i denna för hela vårt land, speciellt för svinuppfödarna, så viktiga fråga.

I propositionen föreslås ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjurssjukdomar. Försäkringsskyddet skulle utsträckas från att gälla endast förlust av djur till följd av ifrågavarande sjukdomar och följdsjukdomar till att avse jämväl förlust, som uppstått därigenom att djur till följd av annan sjukdom dött eller enligt veterinärs föreskrift eller myndighets påbud nedslaktats under tid, då djurbesättningen varit isolerad såsom misstänkt för någon av nämnda sjukdomar. Den partiella reform, det här gäller, har närmast motiverats av svinpestens härjningar. Det framhålles i propositionen, att av myndighet anbefallda isoleringsåtgärder måste framstå som särskilt betungande för de djurägare, vilkas besättningar efter undersökning, som ofta tager lång tid i anspråk, visa sig icke vara smittade av svinpest. Som motiv för statens medverkan vid täckande av dessa förluster anföres med all rätt, att förlusterna åsamkas djurägaren genom åtgärder, som vidtagas i det allmännas intresse till skydd för i första hand andra djurägare. För den drabbade djurägaren betyder en isolering alltid ett ekonomiskt avbräck utan några fördelar. Det framhålles, att det ur det allmännas synpunkt är ett viktigt intresse, att inträffade fall av svinpest snarast komma under veterinärs behandling. Skall så ske i erforderlig ut-

Ang. ersättning för förluster på grund av svinpest m. m. (Forts.)
sträckning, erfordras att vederbörande djurägare är tryggad mot förlust, som skulle kunna följa av anmälan och följande isolering även i de fall, då det skulle visa sig, att svinpest icke förelegat. Vid gjord undersökning, avseende tiden 1 januari 1940—30 september 1944, har det visat sig, att under denna tid omkring 50 procent av de isolerade besättningarna befunnits icke smittade. Därest skydd på denna punkt icke finnes, måste en viss risk uppstå, att anmälan ej göres i tid. Diagnosens fastställande, vilket är omständligt och kan taga ända upp till 98 dagar, ökar denna risk. Svinpesten intager i dessa avseenden en särställning gentemot andra smittsamma husdjurssjukdomar.

Man kan fråga sig, om den försäkringsform, som föreslås i propositionen, är lämplig. I de fall då djuren nedslaktas enligt epizootilagen är djurägaren redan för närvarande enligt 9 § i denna lag berättigad till ersättning av allmänna medel. Vi motionärer anse, att det effektivaste sättet att åstadkomma ett gott utgångsläge i kampen mot svinpesten synes vara en utsträckning av denna ersättningsrätt till att beträffande svinpest gälla även förluster, som drabbat djurägaren från det avspärrning sker och till dess sjukdomen diagnostiserats, vare sig sjukdomen visar sig vara svinpest eller icke.

I propositionen avvisas denna lösning av frågan av principiella skäl med tanke på de konsekvenser, som den skulle få med avseende på andra smittsamma husdjurssjukdomar. Denna motivering anse vi motionärer icke vara bärkraftig, ty speciella förhållanden kräva en speciell behandling, och att — såsom jag tidigare anfört — speciella förhållanden gälla beträffande svinpesten, har av ingen bestridits.

Mot den föreslagna försäkringsformen talar först och främst att dess effektivitet är beroende av dels att kännedomen om densamma blir tillräckligt allmän bland djurägarna, dels att djurägarna äro villiga att underkasta sig kostnaden för försäkringen. Att kännedomen om den statsunderstödda försäkringsformen lämnar mycket övrigt att önska, framgår av ett flertal av de i propositionen anförda remissyttrandena. Enligt uppgifter från Försäkringsbolaget för smittsamma husdjurssjukdomar voro år 1937, då vi ej haft vare sig mul- och klövsjuka eller svinpest på något år, endast 3 109 gårdar eller besättningar i hela riket försäkrade. År 1938 började mul- och klövsjukan härja igen, och då steg försäkringarnas antal till 6 884. År 1939 ökade de till 46 390 och år 1940 till 60 852. När sedan mul- och klövsjukan upphörde igen, sjönk försäkringarnas antal snabbt till 39 283, som är siffran för i år. Det innebär att endast cirka 10 procent av antalet gårdar i hela landet nu ha försäkrat. Dessa siffror visa väl med all önskvärd tydlighet, att när faran är över, glömmer ägaren att försäkra sin djurbesättning eller bryr sig inte om att göra det, vilket är mänskligt. Så kommer den smygande, lömska svinpesten, och då står ägaren där med sin risk. Jag ifrågasätter på intet vis att det icke är djurägarnas skyldighet att försäkra sina djurbesättningar, men faktum är att så ej alltid sker. Försäkringsformen är också kombinerad på ett sådant sätt, att en djurägare för att få försäkra sina svin även måste försäkra alla nötkreatur över två månaders ålder. Försäkringen gäller icke för grisar under två månaders ålder, fastän sådana grisar efter dyrbara och framstående avelsdjur kunna representera stora värden för ägaren.

Vid 1939 års riksdag väckte jag en motion om ändringar av vissa detaljer i ersättningsgrunderna m. m. för de besättningar, som drabbades av mul- och klövsjuka. Redan samma år tillsattes epizootisakkunniga, som nu undangjort en del av sitt utredningsuppdrag, men denna kommitté är ännu ej år 1945 färdig med sin utredning. Är det då underligt, om vi motionärer med otålighet se mot den dag, då denna enligt vår mening så viktiga fråga kommer att behandlas? Vi skulle gärna önska att utredningen påskyndas. Det hade enligt

Ang. ersättning för förluster på grund av svinpest m. m. (Forts.)
vår mening varit bättre att åtminstone intill dess att en revision av epizootilagen verkställts ersättning av allmänna medel utgått till de besättningar som misstänktförklarats.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Tjällgren:** Herr talman! Eftersom herr Bondeson yrkade bifall till sin motion, anser jag mig skyldig att yrka bifall till utskottets hemställan. Det är säkerligen inte nödvändigt med någon längre argumentering för utskottets förslag.

I anledning av herr Bondesons anförande vill jag endast påpeka, att även utskottet hyser den uppfattningen, att staten bör medverka till att djurägare beredas ersättning vid förluster av här ifrågavarande slag. Motionärernas yrkande står dock icke i överensstämmelse med de principer, varpå de nu gällande bestämmelserna för statens ersättningsskyldighet i förevarande avseenden grunda sig. Ett bifall till motionerna torde vidare, framhåller utskottet, kunna få konsekvenser även inom andra områden, varför utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna. Det är säkerligen, såsom utskottet också påpekar, lämpligast, att denna fråga löses på det i propositionen föreslagna sättet i väntan på att epizootisakkunniga framlägga sitt förslag beträffande den försäkringsverksamhet som det här närmast skulle gälla. Utskottet förutsätter, att denna utredning måtte föreligga snarast möjligt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bondeson:** Herr talman! Då jag upplysts om att mitt yrkande om bifall till motionen icke kan göras till föremål för proposition, återtar jag detsamma och hemställer endast, att herr statsrådet måtte ta i övervägande att ge epizootisakkunniga en admonition att påskynda utredningen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion angående utredning rörande möjligheten att för semesterhemsändamål frigöra lämpliga byggnader på av kronan ägda egendomar m. m.; samt

nr 18, i anledning av väckt motion angående viss ändring av bestämmelserna i 2 § lagen om vägnämnder och länsvägnämnder m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående framställning inom landet av läkemedlet penicillin, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om åtgärder för uppgörande av riktlinjer för reglering och planläggning av bebyggelsen i Bohusläns fiskelägen bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om utredning ang. ändringar i länsindelningen.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om utredning angående ändringar i den nuvarande länsindelningen.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 283, hade herr *Sundberg* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1943 års kommunindelningskommitté att föranstalta om utredning för vidtagande av sådana förändringar i den nuvarande länsindelningen, som befunnes lämpliga, samt för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Sundberg:** Herr talman! När jag för åtskilliga år sedan tillträdde den befattning som chef för Överums bruk, som jag ännu innehar, stod det klart för mig, att det inte var möjligt att utvidga bruksrörelsen, om inte en radikal förändring av bygdens kommunindelning kom till stånd. Det förhöll sig så, att inte mindre än fem olika socknar och församlingar löpte samman inom bruks-samhällets hank och stör. Sålunda var den ena delen av gjuteriet belägen i en socken och den andra delen av samma byggnad i en annan. Detsamma var förhållandet med aduceringsverket. Med kontoret förhöll det sig så, att det var beläget i tre socknar. Beträffande Överums lantbruk förelåg den egendomligheten, att alla ekonomibyggnader lågo i en socken och varenda kvadratmeter jord i en annan. Det var med andra ord hopplöst att göra någonting av bruksrörelsen, om inte de kommunala gränserna blevo ordnade på ett förnuftigt sätt. Jag tog därför på allvar itu med den uppgiften, men hade jag vetat, vilket inferno jag kastade mig in i, hade jag kanske hesiterat. Nu var emellertid tärningen kastad, och det var ingenting annat att göra än att fortsätta, och efter elva års strider blev frågan löst på ett för Överums samhälle lyckligt sätt genom att det jämte kringliggande områden bildade Överums kommun och församling.

En av de verkligt svåra stötestenarna för frågans lösning utgjorde den spärr, som länsindelningen satte för reglerandet av de andra kommunernas gränser på ett ändamålsenligt sätt. Det var den första erfarenheten jag fick av en föråldrad och otidsenlig länsindelning. Under de tjugufem år som jag sedan levat där nere har det för varje år som gått stått allt klarare för mig, att ett verkligt behov föreligger av en ändrad länsindelning. Jag har därvid utgått från den självklara förutsättningen, att en residensstad bör vara så belägen, att länsborna utan alltför stor tidspillan och stora kostnader skola kunna söka upp sin landshövding och länsstyrelsens tjänstemän, som de i olika avseenden behöva konsultera, och omvänt att landshövdingen och tjänstemännen utan allt för stora svårigheter skola kunna söka kontakt med sitt län och de människor, som där bygga och bo, och sätta sig in i deras förhållanden och bygdens behov.

Det bör inte vara så att länsborna skola ha betydligt svårare att komma till sin egen residensstad än till angränsande läns residensstad eller till och med till residensstäder som ligga bortom det närmast liggande länet. Så är emellertid förhållandet för invånarna i norra Kalmar län. Det är för dem mycket bekvämare, lättvindigare och billigare att komma till residensstaden i Östergötlands län och även till residensstaden i Södermanlands län, ja, till och med till residensstaden i Stockholms län. När en riksdagskamrat här i första kammaren förr i tiden understundom brukade använda bil för att resa ned till sitt hem i södra Kalmar län och efter att ha lämnat Stockholm och Stockholms

Om utredning ang. ändringar i länsindelningen. (Forts.)

län och rest genom Södermanlands och Östergötlands län och äntligen kommit ned till sitt eget län, hade han ännu inte kommit halvvägs till sitt hem. Man kan sannerligen inte säga, att en länsindelning, som tar sig ut på det sättet, är bra ordnad. Det har också länsstyrelsen i Kalmar län understrukit i sitt yttrande, men den framhåller för det första att tidpunkten inte är lämpligt vald att sätta i gång en utredning nu, med hänsyn till de stora uppgifter, som länsstyrelserna inför den skymtande freden komma att få sig ålagda. För det andra säger länsstyrelsen, att förhållandena skulle kunna bli bättre genom förbättring av kommunikationerna, exempelvis genom att vissa järnvägar göras bredspåriga och den nord-sydgående rikshuvudvägen i Kalmar län ombygges. Jag kan instämma i detta länsstyrelsens uttalande, men jag håller likväl före, att hur dessa förhållanden än förbättras, kommer det aldrig att vara rationellt med en sådan figuration som den Kalmar län nu har.

Samma svårigheter, om ock kanske inte i samma grad, förekomma även i många andra län, vilket framgår av de yttranden som ingivits till utskottet med anledning av den remiss av detta ärende, som förelagts åtskilliga länsstyrelser. Men av samma skäl som anföras av länsstyrelsen i Kalmar län och av vissa andra orsaker vilja de inte tillstyrka, att en utredning nu igångsättes. Endast överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Västmanlands län yrka klart på en utredning omedelbart med hänsyn till de olämpliga gränser som många av länen för närvarande ha.

Med den inställning, som utskottet har till frågan, torde det emellertid inte vara möjligt att nu vrida visaren rätt i det här ärendet, även om jag skulle försöka att framdraga de många andra synpunkter och skäl, som kunna anföras till förmån för den sak som jag motionerat om. Jag tänker exempelvis på sjukhusfrågor och andra sociala frågor, vilka aldrig kunna bli rationellt och riktigt ordnade i många län med de gränser länen nu ha. Vidare är det ett flertal officiella institutioner, vilka av praktiska skäl måste vara anslutna till länsindelningen, som heller aldrig kunna få sina förhållanden i organisatoriskt avseende rationellt ordnade med den nuvarande länsindelningen.

Det finns sålunda enligt mitt förmenande skäl för att en utredning igångsättes, men utskottet har som sagt inte ansett sig kunna tillstyrka en sådan, förmodligen på grund av de negativa eller odeciderade yttrandena från flera av de håll som blivit hörda. Men, herr talman, då jag i allt fall anser att den sak, jag har framfört i min motion, är riktig, vill jag till understrykande av denna min uppfattning inte underlåta att, trots att jag förutser utgången, yrka bifall till densamma.

Herr **Ekströmer:** Herr talman! Riktigheten av herr Sundbergs uttalanden beträffande Kalmar län kan kanske inte bestridas, men hur en bättre länsindelning där skulle åstadkommas, är kanske svårare att säga. Såsom herr Sundberg emellertid mycket riktigt anmärkte, ha alla länsstyrelser, som äro tillfrågade, utom överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Västmanlands län avstyrkt motionen. Man säger visserligen, att i vissa mindre avseenden jämkningar i indelningen skulle kunna behövas, men man menar att en allmän utredning om länsindelningen är opåkallad och att det inte finns skäl till någon sådan. I stort sett tycks länsindelningen vara ändamålsenlig och de mindre lämpliga avvikelserna höra till undantagen. Utskottet har givit uttryck för samma uppfattning som landstingsförbundet och hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott, som ansett att därest jämkningar i de nuvarande länsgränserna skulle visa sig påkallade, bör fråga härom upptagas till prövning från fall till fall.

Om utredning ang. ändringar i länsindelningen. (Forts.)

Jag tror att det är den riktiga ståndpunkten, och jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om utredning rörande marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 277, hade herr *Karl Johan Olsson* hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning genom särskilda sakkunniga eller eventuellt 1942 års jordbrukskommitté i samråd med statens priskontrollnämnd rörande marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen med särskild hänsyn till förekomsten av monopolistisk prissättning och betydelsen av denna för priserna på jordbruksmaskiner.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Olsson, Karl Johan:** Herr talman! Jag skall inte taga upp någon stor debatt i den här frågan, men jag anser ändå, att jag bör säga några ord i anledning av utskottets utlåtande.

Jag behöver väl inte påpeka, att syftet med motionen är att förhjälpa jordbrukarna till så billiga maskiner som möjligt och därigenom öka maskinanvändningen inom jordbruket. Jag vill nämna att innan motionen framfördes hade motionärerna haft kontakt med ganska många jordbrukare. Det är jordbrukarsynpunkter som framföras i densamma.

Nu är det ingen meningsskiljaktighet mellan motionären, utskottet och remissinstanserna om nödvändigheten av att hålla jordbruksmaskinpriserna så låga som möjligt. Däremot har det gjorts invändningar mot motionen ur andra synpunkter. Bland annat har det anförts, att priserna på jordbruksmaskiner inte skulle ligga högt, och för att bestyrka detta har man gjort jämförelser med utlandet och pekat på de priser, som understundom kunna erhållas vid export. I anledning av denna invändning vill jag säga, att det väl knappast kan vara av någon avgörande betydelse vid ett ställningstagande här, vilka priser som betalas i utlandet. Kärnfrågan är ju vilka priser som äro motiverade på den svenska marknaden eller med andra ord vilka priser som anses skäliga och rimliga ur både företagarens och jordbrukarens synpunkt.

Det har vidare gjorts invändningar mot motionens uppgift om en prisöverenskommelse mellan två organisationer, som ha haft med tillverkningen och distributionen av jordbruksmaskiner att göra. Det har i det avseendet påpekats, att denna överenskommelse sedan någon tid tillbaka är satt ur kraft. Jag inregistrerar självfallet med tillfredsställelse detta, ehuru jag inte är alldeles säker på att frånvaron av en klar och öppen prisöverenskommelse av detta slag behöver utesluta, att en monopolistisk prissättning kan förekomma. Jag vill emellertid inte insinuera att detta är förhållandet här. Emellertid synes just detta, att man är så angelägen att framhålla, att överenskommelsen satts ur

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

kraft, tyda på att man är medveten om att denna överenskommelse har varit av ondo. Jag vill emellertid inom parentes säga, att just beträffande den detaljen har jag talat med flera jordbrukare, och de ha satt upp ett förvånat ansikte och sagt, att om den överenskommelsen har försvunnit, ha de i alla händelser inte märkt någonting av det. Jag drager inga slutsatser av det, utan jag bara nämner detta.

Gentemot motionen har också anförts, att det existerar en priskontroll här i landet. Man har åberopat det utlåtande som priskontrollnämnden avgivit och vari framhålles, att nämnden sedan någon tid tillbaka kontrollerar prissättningen även på jordbruksmaskiner. I anledning därav vill jag säga, att motionen knappast tar sikte på förhållanden som ha varit, utan på förhållandena längre fram i tiden. Beträffande de framtida förhållandena vet man ju inte så mycket, att man ens med bestämdhet kan säga, om priskontrollen då existerar i samma skick som nu. För min del vill jag hoppas att så blir fallet. Jag anser det vara nödvändigt. Men jag vet också att det finns mycket starka krafter på företagarhåll, som mena att priskontrollen bör försvinna så fort det överhuvud taget är möjligt att avskaffa den. Till detta ha vi självfallet tagit hänsyn, när vi ha skrivit motionen.

Det säges också att priserna på jordbruksmaskiner inte böra pressas ned på bekostnad av kvaliteten. Om den saken råda inga delade meningar: i det fallet är jag av samma mening.

Beträffande de meningsskiljaktigheter som råda rörande prisuppgifter, som förekomma i motionen, finns det knappast någon möjlighet att taga upp någon riksdagsdebatt. Här har från industriförbundets och företagarnas sida framhållits, att de siffror som anföras äro missvisande, därför att det är skillnader i kvalitet. Emellertid uppger Kooperativa förbundet i sin tur, att dessa påståenden äro oriktiga. Påstående står alltså mot påstående. Det sannolika är väl att det i några fall kan påvisas, att det finns en kvalitetsskillnad mellan maskinerna som gör att en prisjämförelse inte är alldeles rimlig. Men det har sagts mig och det har även anförts exempel på att maskiner, som äro exakt lika, betinga olika priser hos Kooperativa förbundet och hos enskilda försäljare. Således kan det möjligen finnas anledning att sätta ett litet frågetecken på den punkten. Jag skall inte taga upp någon diskussion om den saken. Jag skall överhuvud taget inte lägga mig i konkurrensförhållandena mellan Kooperativa förbundet å ena sidan och jordbruksmaskinfabrikanterna å den andra. Det är en fråga som inte riksdagen och inte heller jag själv kan bedöma. Jag har bara velat säga detta, så att inte det intrycket skall kvarstå, att den av industriförbundet och fabrikanterna tillkännagivna meningen är oomstridd.

Jag ämnar, som frågan nu ligger till, inte ställa något yrkande. Men jag vill ändå uttala, att motionen kanske bör beaktas mer än utskottet har gjort Nu har det påpekats, att denna fråga i viss mån redan ligger under fredsplaneringskommissionen, som har att göra med frågan om monopolistiska sammanslutningar. Sålunda finns det en möjlighet att följa utvecklingen på detta område. Till detta skulle jag endast vilja lägga, att frågan också har betydelse ur en annan synpunkt, som sammanhänger med fredsplaneringskommissionens arbete. Kommissionen arbetar ju på att lösa efterkrigsproblemen på så sätt, att full sysselsättning skall kunna åstadkommas, och detta tar självfallet sikte även på de industrier som här berörts. När det gäller sättet, på vilket man skall nå detta mål, kan man inte undgå att ta mycket stor hänsyn till frågan om jordbrukets maskinella upprustning. Det gäller att så mycket som möjligt öka maskinanvändningen inom jordbruket. Följaktligen gäller det också att se till, att priserna på jordbruksmaskiner pressas ned så långt som möjligt, för att jordbrukarna i större utsträckning än tidigare skola kunna använda maski-

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

ner i sin drift och för att de skola kunna utbyta sämre maskiner mot bättre. Jag hoppas att fredsplaneringskommissionen, när den tar itu med dessa stora problem, också uppmärksammar frågan om vad som kan göras för att främja en ökad maskinanvändning i jordbruket. Därvid bör den också titta litet grand på prisförhållandena.

Jag har som sagt inte velat framställa något yrkande, men jag har ändå ansett mig böra göra dessa anmärkningar till riksdagsprotokollet.

Herr **Ekströmer:** Herr talman! Den föreliggande motionen har ju så att säga inte haft något vidare god press bland de verk och institutioner som ha blivit i tillfälle att yttra sig över den. Man har rent av påvisat, att det egentligen inte finns någonting i hela motionen som överensstämmer med de verkliga förhållandena. Jag kan blott hänvisa till yttrandet från ett så vederhäftigt verk som kommerskollegium. Detta säger först, att det inhemska prisläget på jord- eller lantbruksmaskiner knappast kan anses ligga på någon särskilt hög nivå och att priserna i andra länder äro högre, varför våra exportpriser äro t. o. m. högre än de inhemska. Nu säger herr Karl Johan Olsson, att det ingenting betyder, att man fått högre priser vid export än inom landet. Men ett sådant uttalande, det må jag säga, tycker jag är ganska märkligt. Men jag tror mera på kommerskollegium i detta fall än på herr Karl Johan Olsson. Kommerskollegium framhåller vidare, att en standardisering pågår inom branschen genom en särskilt tillsatt kommitté för att ytterligare förbilliga produkterna. Man får väl också ta litet hänsyn till priskontrollnämndens granskning, synes det mig. Särskilt kan man nämna detta uttalande av priskontrollnämnden: »Vid bedömningen av kalkylerna ha kostnadsstegringarna ingalunda helt kompenserats med prishöjningar. De av jordbruksmaskinfabrikanterna tillämpade marginalerna ha följaktligen i förhållande till dem, som gällde före kriget, i viss grad sänkts.»

När motionären påpekar, att det finnes prisöverenskommelser maskinfabrikerna sins emellan och mellan dem och järnhandlarna, är detta uppenbart oriktigt. Motionären har tydligen inte ansett det nödigt att ta reda på hur det förhåller sig med det. Kommerskollegium säger i det avseendet, att någon monopolistisk tendens till prissättning knappast kan anses föreligga. I andra utlåtanden påpekas det, att både Kooperativa förbundet och de jordbruksekonomiska sammanslutningarna själva både tillverka och försälja jordbruksmaskiner. Det råder tydligen en fullkomligt fri konkurrens, varför allt tal om monopolistiska tendenser även ur den synpunkten torde vara alldeles obefogat.

Vad beträffar den i motionen anförda jämförelselistan på priser mellan Kooperativa förbundets och den privata industriens maskiner, är det riktigt att uppgift där står mot uppgift, men jag tror ändå inte att industriförbundet kan ha gripit sina uppgifter direkt ur luften, utan det ligger nog så till, att de maskiner som Kooperativa förbundet tillverkar äro litet lättare och av enklare konstruktion. De kunna vara mycket bra i alla fall, det bestrider jag inte, på de jordar där de passa, men jag tror inte alls att man kan jämföra dem med de kraftiga och gedigna maskiner som tillverkas av bruken. Vore det så att prisuppgifterna varit jämförbara och således de kooperativa maskinerna mycket billigare, skulle väl de maskinerna helt dominera marknaden, ty det brukar vara så att vid lika kvalitet priserna äro avgörande för försäljningen. Men det göra de nog inte, utan jag undrar om inte ändå brukens maskiner dominera marknaden. Jag tycker detta är ett ganska gott bevis på att priserna icke kunna jämföras. Om jag kanske i rent kuriositetsintresse skall citera industriförbundets utlåtande, kan jag nämna att det gjorts uträkningar av kilopriset på vissa maskiner, och därav framgår, att kilopriset

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)
på vissa maskiner från Kooperativa förbundet ligger 20 à 25 procent högre än brukens motsvarande priser.

Jag tycker som sagt att det verkar, som om alla de påståenden, som äro gjorda i motionen, äro gripna ur luften. Utskottet har ju också enhälligt avstyrkt motionen.

För min rent personliga del vill jag säga, att jag finner det beklämmande, att en framstående representant för vårt arbetarparti helst i nuvarande tider genom oriktiga uppgifter försöker misstänkliggöra en hel näringsgren som sannerligen har gjort landet stora tjänster. Vi kunna erinra oss, att det inte alls var länge sedan utländska jordbruksmaskiner helt dominerade den svenska marknaden. Men våra maskinfabriker ha genom klokhet, teknisk kunnighet och energi lyckats få fram just de maskiner som passa svenska förhållanden och därigenom åstadkommit att — oavsett nu rådande förhållanden med avspärrning o. s. v. — det knappast synts till några utländska maskiner. Det är klart att anmärkningar även kunna göras på bruken, men om man skall framställa anmärkningar, måste man väl ändå stödja sig på riktiga uppgifter och inte komma med påståenden som vittna om fullständig okunnighet om det man talar om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Sundberg:** Herr talman! Det är väl mycket sällan en motion blivit så grundligt sönderskjuten av hörda myndigheter som den, vilken nu ligger på kammarens bord.

När nu även motionären själv har flytt sin motion och icke framställt något yrkande och överhuvud taget aktat sig för att ingå på några sakfrågor och när dessutom utskottets ordförande ingående behandlat ärendet, skulle det kanske vara onödigt att jag förlänger debatten. Jag skall inte heller göra det någon lång stund. Men jag kan inte underlåta att såsom lantbruksmaskinfabrikant inlägga en gensaga och en protest mot den ovederhäftiga och obefogade attack, som motionen innebär mot den enskilda lantbruksmaskinindustrien. Jag talar avsiktligt om motionen, icke om motionären, ty jag är fullkomligt övertygad om att han var i god tro i fråga om motionen och dess innehåll när han skrev under densamma. Hade han själv undersökt de förhållanden, som klandras i motionen, är jag övertygad om med den grundlighet och känsla för rättvisa, som brukar prägla hans uppträdande, att sådana fadäser inte kommit fram som nu är fallet.

De oriktiga uppgifterna ha ju påtalats av herr Ekströmer, och den som är intresserad av saken rekommenderas att ta del av de aktstycken från officiella myndigheter, som åtfölja utskottsutlåtandet. Jag skulle här endast vilja tillägga, att vi lantbruksmaskinfabrikanter ingalunda äro rädda för att bli underkastade en sådan undersökning som ifrågasättes i motionen. Men jag vill göra herr Karl Johan Olsson uppmärksam på att lantbruksmaskinindustrien redan är underkastad en sådan undersökning. Redan år 1939 började priskontrollnämnden — det var dess första uppgift — att undersöka lantbruksmaskinmarknaden. Det framhölls, att prisbildningen i fråga om denna var en ytterst viktig faktor för den allmänna prisnivån på grund av dess nyckelposition i förhållande till jordbrukarna, som säkerligen skulle komma att kräva högre priser på sina produkter, därest priset på maskinerna sattes högt. Fördenskull blevo lantbruksmaskinfabrikanterna alltifrån priskontrollnämndens tillkomst underkastade en mycket sträng kontroll från dess sida. De fingo lämna detaljerade kalkyler inte bara på de olika maskinerna utan också på reservdelar, som voro av någon betydelse. Nämnden inskränkte sig inte bara till att granska dessa kalkyler, utan representanter för nämnden reste till de

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

olika fabrikerna och gingo på ort och ställe igenom räkenskaper, fakturor, verifikationer och överhuvud taget allt som hade inflytande på prissättningen.

Herr Karl Johan Olsson relaterade ett yttrande från jordbrukarhåll, att om den kartell eller monopolistiska sammanslutning, varom talas i motionen, hade upphört för åtskilliga år sedan, så hade lantbrukarna likväl ingenting förmärkt av det. Ja, det är väl i så fall ett bevis på att sammanslutningen som sådan ej fördyrat priserna. Tror man f. ö. att priset på lantbruksmaskiner i dessa inflationstider skall kunna sänkas? Alla råvaror, som lantbruksmaskinindustrien använder i sin tillverkning, ha stigit i pris mycket kraftigt. Sålunda har fr. o. m. krigsutbrottet t. o. m. hösten 1943 priset på tackjärn ökat med upp till 100 procent, smidesjärn och stål med 71—85 %, galvaniserad plåt med 89, rör med 75—100, färg med 81, gjuterikoks med 100, smideskol med 100 % och maskinolja med ända upp till 600 %. Arbetskostnaden har under samma tid ökat med ca 30 %. Sedan dess ha ytterligare stegringar ägt rum. Det är klart att det under sådana förhållanden är omöjligt för lantbruksmaskinindustrien att producera maskiner till billigare priser än förut — om man nu väntat sig det. Den prishöjning å lantbruksmaskiner, priskontrollnämnden tillåtit, kompenserar ej de höjda råvarupriserna och de stegrade arbetslönerna, i det att den genomsnittliga höjningen av maskinpriserna snarare under- än överstiger 45 %.

Nu göras vissa jämförelser med Kooperativa förbundets priser, och det är ju därpå hela motionen grundar sig. Det är utgångspunkten för det hela, fastän herr Karl Johan Olsson här säger, att det är en sak, som inte angår riksdagen, varför han heller inte vill taga upp den frågan till diskussion. Jag frågar mig då, varför har han lagt upp motionen så och varför har den överhuvud taget kommit till?

Om en undersökning av lantbruksmaskinindustrien skall komma till stånd bör den inte minst efter vad som nu förevarit utsträckas att omfatta även Kooperativa förbundet. Ty skulle det vara på det sättet, att Kooperativa förbundet kan tillverka lantbruksmaskiner av samma kvalitet till lägre priser än den enskilda industrien med vidmakthållandet av dess service och nykonstruktionsarbeten, då vill jag, herr Karl Johan Olsson, deklarera, att då skall Kooperativa förbundet också tillverka dem. Då har den enskilda industrien försuttit sina fatalier. Jag tror emellertid inte, att en undersökning skulle ge detta resultat. Den skulle enligt min tro komma att uppvisa en hel del omständigheter, som tala till förmån för den enskilda industriens och till nackdel för Kooperativa förbundets hittillsvarande verksamhet på detta område. Jag tänker först och främst på de maskiner av hög kvalitet, den enskilda industrien levererar till de svenska jordbrukarna, men också på den service, som denna industri tillhandahåller dem, och framför allt tänker jag på de nykonstruktioner, som den enskilda industrien känner sig förpliktad att få fram med tanke på att det svenska jordbruket skall kunna rationaliseras och kunna hållas i nivå med utvecklingen, vilken gör sig kraftigt gällande inte minst i våra dagar. På detta område har man egentligen inte märkt mycket av Kooperativa förbundets verksamhet. Förbundet har gått till väga på ett annat sätt. Det har helt enkelt kopierat den förkättrade enskilda industriens tillverkningar. Om jag skall hålla mig till mitt eget fält, Överums bruk, vars specialitet är framställning av plogar, torde de flesta jordbrukarna i denna kammare känna till en plogtyp som heter »9 A». Det är den mest spridda plogen i detta land, och den har tillverkats vid Överums bruk i decennier, snart i ett århundrade. Den plogen — jämte annat — har Kooperativa förbundet helt enkelt kopierat. Jordbrukarna här känna nog också till, vilken utstyrsel denna plog har, den är målad på ett särskilt sätt, har blå färg med gula handtag, och det står »9 A» på plog-

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

åsen. Kooperativa förbundet har använt samma maner, målat sin plog lika och benämnt den på samma sätt. Men vid kopieringen har man gått vissa genvägar, som ej direkt framträda för icke-fackmannen. Härigenom har man förbilligat plogens tillverkning, men samtidigt gjort den svagare och mindre hållbar. Sedan kommer förbundet och säger, att man kan sälja den plogen till 12—13 kronor lägre pris. Detta är väl inte så märkvärdigt, när man slipper alla experimentkostnader och använder billigare material. Snarare vore det befogat att ta ett ännu lägre pris.

Men jag kan hålla med om att riksdagens kamrar inte äro till för att diskutera sådana här speciella spörsmål. Jag vill endast omtala för herr Karl Johan Olsson, att vi lantbruksmaskinfabrikanter med anledning av Kooperativa förbundets yttrande, som inte kan godtagas från vår sida, komma att närmare ge oss in på just denna sidan av saken.

Jag har också tänkt tala om vad exporten betyder i detta sammanhang, men eftersom herr Ekströmer redan berört den frågan, skall jag inte trötta genom att upprepa dessa argument, utan inskränker mig nu, herr talman, till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson, Karl Johan:** Jag antar, att kammaren ursäktar mig, att jag inte går in i någon debatt rörande Kooperativa förbundets och jordbruksmaskinfabrikanternas mellanhavanden. Beträffande mig föreligger verkligen den omständigheten, att jag inte har några enskilda ekonomiska intressen att bevaka i detta sammanhang. Jag har alltså inte anledning att ställa mig vare sig på den enas eller andras sida. Konkurrensförhållandet mellan Kooperativa förbundet och jordbruksmaskinfabrikanterna få de göra upp själva, det lägger jag mig inte i.

Herr Ekströmer sade i sitt anförande, att motionen inte haft någon vidare god press. Nej, det skola gudarna veta. Redan innan remissyttrandena hade kommit, lades det upp en väldig presskampanj mot densamma, och detta kunde ge anledning till misstankar om att man hade trampat på någon liktorn. Jag har emellertid inte velat utnyttja detta på något sätt.

Vad beträffar prisuppgifterna i motionen och de uppgifter, som finnas i vissa av remissyttrandena, så uttalade sig både herr Ekströmer och herr Sundberg mycket skarpt. Jag har, som jag tidigare framhållit, inte någon möjlighet att vara skiljedomare i tvisten mellan Kooperativa förbundet och jordbruksmaskinfabrikanterna. Men då denna fråga är så pass outredd, som den för närvarande synes vara, tycker jag, att herrarna ta litet för stora ord i munnen mot mig som motionär. Det förefaller dock råda så stor oklarhet på denna punkt, att en särskild utredning behövdes bara om den saken. Att under sådana förhållanden kräva, att tre motionärer i riksdagen skulle ha utrett hela detta komplex och virrvarr av frågor, innan de skriva en motion, synes mig vara att ställa större anspråk på dessa motionärer än herrarna bruka ställa på andra motionärer i denna kammare.

Jag har med intresse tagit del av de yttranden, som ha avgivits av industriförbundet och fabrikanterna. Jag har också läst igenom vad som har yttrats från den andra sidan. Jag vet inte, om herrarna läsa tidningen Vi. Där finns en artikel, som mycket kraftigt försöker vederlägga de uppgifter, som ha lämnats från fabrikanthåll. Jag har, som jag redan förut sade, ingen möjlighet att bedöma, vilken sida som har rätt i den här saken, men det förefaller att vara vederhäftigt folk, som uttalar sig också i denna artikel. Måhända skulle det vara skäl att åtminstone ta del av den, innan man fäller den slutliga domen.

Herr Ekströmer sade, att här har en enskild motionär försökt misstänklig-

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)
göra en kår av företagare, som redligen sträva efter att fylla en uppgift i samhället. Ja, om det kallas att misstänkliggöra en grupp företagare, att man väcker en motion, som berör förhållandena på deras tillverknings- och försäljningsområde, då har det förekommit många misstänkliggöranden i denna församling. Jag skapar i det fallet ingalunda något prejudikat, utan där finnas många exempel att påvisa från gången tid. Skulle jag vilja draga ut resonemanget litet längre, kunde jag säga, att om motioner och kritik rörande vissa förhållanden är detsamma som misstänkliggörande, då finns det ingen samhällsgrupp, som blivit mer misstänkliggjord i den svenska riksdagen än den svenska arbetarklassen. Redan ur den synpunkten tycker jag, att man skulle kunna låta bli att tala om misstänkliggörande. Även om varenda siffra i motionen vore oriktig, vilket jag inte tror att herrarna vilja eller våga påstå, skulle väl motionären, som enligt herr Sundbergs egen uppfattning i god tro använt dessa siffror, ändå inte kunna beskyllas för att vilja misstänkliggöra den grupp av företagare, som det här är fråga om. Mig har varje sådant motiv varit främmande. Och vad syftet med motionen beträffar, behöver jag ju bara erinra om vad jag inledningsvis sade i mitt förra anförande.

Nu menade både herr Ekströmer och herr Sundberg, att denna motion var så grundligt sönderskjuten, att det överhuvud taget inte fanns någonting kvar av den. Under sådana förhållanden förefaller det vara tämligen egendomligt, att det utskott, som i andra kammaren haft att behandla en likalydande motion, enhälligt har tillstyrkt densamma. Och det förhållandet, att herr Sundberg nu menar sig ha bevis för ovederhäftigheten i motionen däri, att jag inte har framställt något yrkande, föranleder mig verkligen, herr talman, att ändra mig. Jag vill inte att det skall sägas att jag inte vågar stå för en motion, som jag framburit.

Jag skall därför, herr talman, nu be att få yrka bifall till motionen.

Herr **Mannerskantz:** Herr talman! Jag skall försöka att länka in denna diskussion på en annan bog. Jag skall säga några ord om vad de, som äro köpare av jordbruksmaskiner, tycka om saken. Vi äro naturligtvis ganska angelägna att få jordbruksmaskinerna, som äro en betydande post i vårt utgiftskonto, billigt, men det är en annan sak, som betyder nästan mera och i varje fall gör det i längden, och det är, att vi hela tiden kunna räkna med att det pågår en intensiv verksamhet vid tillräckligt många fabriker för att konstruera inte bara förbättringar av förut existerande maskiner, utan också helt nya maskiner. Detta är nog vår räddning.

Nu vet jag, att det har på ett mycket berömvärt sätt experimenterats vid många av våra svenska maskinfabriker, och det har kommit fram för svenska förhållanden avpassade maskiner, som nästan ha revolutionerat och hålla på att revolutionera vårt jordbruk. Skulle nu vinstmarginalerna vid fabrikationen av jordbruksmaskiner bli så knappa, att experimenterandet komme att minskas eller rentav upphöra, då ha vi blivit dömda till ett framtida kvarblivande på en onödigt låg nivå. Jag är därför rädd för att resultatet skulle kunna bli, att inte utvecklingen fortsatte i fråga om uppfinnandet av nya maskiner och förbättrandet av gamla. Herr Sundbergs fabrik särskilt har lagt ned mycket stora kostnader — jag vet inte hur stora — t. ex. för att få fram en potatisupptagningsmaskin, som är så beskaffad, att man kör den i fåran, där den tar upp potatisen, befriar den från jord och sten, lyfter upp den i en elevator och låter den ramla ned i en vagn, som man har på sidan. Man behöver bara köra hela dagen och har sedan potatisen lastad i vagnarna utan att som hittills behöva ha 12, 15 plockare. En sådan maskin skulle

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

aldrig kunna komma fram, om inte några vore villiga att offra någon miljon kronor på att experimentera. Jag skulle tro, att man får räkna med kostnader av den storleksordningen, när det gäller att få fram helt nya maskiner. Skulle marginalerna här skäras ned, så att sådant omöjliggjordes, beklagar jag det svenska jordbruket. Därför vill jag här uttala en varning mot att underlåta att beakta denna synpunkt. Den tycker jag är den viktigaste av alla. Endast på den vägen kan jag se en något så när lycklig framtid för vårt jordbruk.

Herr **Ekströmer:** Herr talman! Med anledning av herr Karl Johan Olssons anförande vill jag säga, att vi inte ha klagat över att motionen har väckts. Det står var och en fritt att väcka en motion. Vad vi ha klagat över är, att motionären har stött sig på oriktiga och felaktiga uppgifter. Det är ju en annan sak.

Nu menar herr Olsson, att man skall bagatellisera den i motionen intagna listan med prisjämförelser, men efter vad jag kan förstå är kärnan i hela motionen att med denna lista påvisa, hur illa maskinfabrikanterna handla. Det må då inte förtänkas, att man tar upp den frågan till debatt. Jag vet mycket väl, att åsikterna gå isär om denna lista, men som jag förut sade, får man väl ändå inte tro, att industriförbundets jämförelsetal äro alldeles gripna ur luften.

Vad beträffar herr Olssons uttalande om frågans behandling i andra kammaren, så lär inte utskottets yttrande vara justerat ännu, och jag har hört sägas, att om också majoriteten är för bifall till motionen där, så blir det dock några reservationer. Enhälligt lärer således utlåtandet icke bli.

Herr **von Heland:** Herr talman! Utan tvivel har man inom jordbrukarkretsar den uppfattningen, att priskontrollen över de varor det här gäller inte har varit så fullödig som man hade kunnat önska. Jordbrukaren jämför då med förhållandena inom hans egen näring och finner, att när det gällt hans produkter, har staten minsann hållit nere alla priser. Huruvida detta resonemang är riktigt eller inte vill jag inte yttra mig om i detta sammanhang, men att den uppfattningen är rätt allmän ute på landsbygden är säkert. Herr Sundberg anför å sin sida såsom representant för industrien, att han inte har någonting emot en utredning i berörda fråga, men samtidigt anför han, att en utredning har pågått under hela kriget och att det inte finns något monopol, utan att en mycket kraftig konkurrens pågår mellan enskild handel och Kooperativa förbundet. Under frågans behandling tycks tvisten ju till och med ha kommit att gälla, vad Kooperativa förbundet har för priser och kvalitet samt vad industriförbundets medlemmar ha för priser och kvalitet på sina maskiner. Man redogör och skriver om detta på olika sätt, och det är givetvis mycket svårt för lekmän att bedöma, vilken som skriver mest rätt av dessa stora kontrahenter.

Emellertid ha vi någonting, som man, när man är hövlig, kallar efterkrigsplaneringskommissionen, och när man vill vara ohövlig, kallar Myrdalskommissionen. Denna kommission har två delegationer, som efter mycken födslovånda och mycken strid ha blivit tillsatta. Den ena har hand om industriens rationalisering, den andra om monopolfrågan, och båda arbeta för fullt. Jag vet, att dessa delegationer just hålla på att beträffande en del industriföretag granska sådant, som här debatteras. Bland annat har för inte länge sedan avgivits ett utlåtande om skoindustrien till ett tillfälligt utskott, som vi också, såvitt jag förstår, få nöjet att behandla här i kammaren och som vi kanske få samma tvist om som den, som nu pågår.

Med vetskap härom tycker jag, att det nästan kunnat vara lämpligt, om

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)
kommissionens ärade ordförande hade begärt ordet här i kammaren och sagt, att utredningar pågå och att om intresset för denna fråga var så stort, så komme säkerligen planeringskommissionen att granska också denna gren av den industriella verksamheten. Jag utgår emellertid från att med hänsyn till det intresse för frågan, som finns, kommer kommissionen att behandla även den. I denna kommission sitter ju all möjlig sakkunskap, som kan begäras: där sitta de ledande inom industriförbundet, och där sitta även representanter för K. F. och för det mäktiga L. O. Denna kommission torde alltså vara representativ för de önskemål, som motionärerna framfört.

Det synes mig därför egentligen vara onödigt att begära en utredning hos Kungl. Maj:t. Utredningsinstrumentet finns ju redan.

Jag får alltså erkänna, att jag är mycket intresserad för frågan. Vad som är rätt har jag ännu så länge inte riktigt klart för mig, men eftersom man inom industrien ställer sig välvillig till en undersökning, tycker jag, att en sådan kan ske. Den kommer naturligtvis att följas med stort intresse bland lantbrukarna. Jag vill anföra, att en sak, som man särskilt har grymtat om i denna fråga — om jag får använda ett sådant ord — är reservdelspriserna.

Herr talman! Av vad jag nu anfört torde framgå, att jag emotser, att efterkrigsplaneringskommissionen kommer att göra den nu begärda utredningen, varför jag anser, att utredningsyrkandet är obehövligt. Jag kommer alltså, herr talman, att rösta på utskottets förslag. Jag skulle också kunna rösta för utredningsyrkandet, men jag tycker det är onödigt. Jag är alltså förvissad om att en utredning kommer att verkställas av herr Myrdal med kommissionens hjälp. I den förvissningen, herr talman, kan jag rösta för utskottets förslag.

Herr **Björnsson:** På grund av den tillspetsning, som diskussionen har fått mellan å ena sidan motionären, å andra sidan företrädare för den näring det här gäller, varvid de senare hävda, att motionären har kommit med direkt felaktiga uppgifter, vilket motionären bestrider, vill jag säga, att jag tycker, att en utredning behövs, eftersom frågan är av så stor vikt, att det är angeläget, att man får klarhet i vem som har rätt — eller, som herr von Heland uttryckte det, har mest rätt. Ty det kan ju hända, att motionären inte i alla delar, till hundra procent, bedömt saken riktigt, men det är väl också så, att företrädarna för tillverkarna inte heller äro tillräckligt ojäviga, för att vi här skola tro, att vad de säga är till hundra procent riktigt. Jag räknar naturligtvis inte med att någon ger en medvetet oriktig uppgift, alltså far med osanning, utan endast att det kanske faktiskt inte förhåller sig riktigt på det sätt, som tillverkarna säga.

Eftersom frågan är av så stor betydelse för våra jordbrukare, kommer jag, herr talman, att rösta för herr Karl Johan Olssons yrkande.

Herr **Wehtje:** Frågan om priserna på jordbruksmaskiner har ju tilldragit sig stor uppmärksamhet under flera år. Det är inte först nu man har riktat uppmärksamheten på dessa priser, och det är ju helt naturligt, eftersom maskinkostnaden är en stor utgift för vår modernäring, en utgift som vi ha möjlighet att påverka inom landet och som det därför är angeläget att försöka hålla så låg som möjligt. Priskontrollen har inte, såsom har påståtts under debatten, underlåtit att ägna priserna på jordbruksmaskiner ett mycket ingående intresse. Jag har efter hand blivit orienterad om hur detta har utvecklats, och jag tror, att de, som ha haft med saken att göra, kunna vitsorda, att inte bara priskontrollnämnden har trängt på djupet av denna fråga, utan att den också ägnats mycket stor uppmärksamhet på allra högsta ort. Jag tror, att frågan har varit uppe i statsrådsberedningen, och vid avvägningen av priserna på

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

jordbruksmaskiner där har man till och med gått så långt, att man har underskridit de kalkyler, som skulle vara rimliga för en avvägning endast med hänsyn till den svenska marknaden. Avvägningen har gjorts med tanke på att en stor del av dessa tillverkares fabrikat också exporterats till mera lönsamma priser.

Det har vidare vitsordats, att det inte funnits något närmare samarbete mellan fabrikanterna, och skulle något sådant finnas, blir det ju föremål för uppmärksamhet från de organ, som nu arbeta med dessa frågor och som väl i fortsättningen komma att bli tillskapade för att följa utvecklingen på detta område. Den säkraste regulatorn för en skälig prisavvägning är ju emellertid konkurrensen och att det finns konkurrens på detta område har ju blivit bestyrkt i de framlagda handlingarna, i det att Kooperativa förbundet uppträder både såsom tillverkare och distributör. På distributionsområdet har man vidare den garantien, att jordbrukets egna organisationer handha försäljningen, varför mellanhandsvinsterna borde kunna hållas på en skälig nivå. Den garanti slutligen, som eventuellt kan behöva skapas för att den tekniska utvecklingen — rationaliseringen, experimenterandet och forskningsuppgifterna — skall ägnas tillbörlig omsorg, har man fått genom det intima samarbete, som äger rum mellan fabrikanterna och jordbrukarnas egna försöks- och experimentorgan. Jag kan därför inte se, att det föreligger någon sektion, som inte är täckt, och att under sådana förhållanden ägna mera arbete och mera tid åt utredningar, tycker jag skulle vara ganska meningslöst. Jag tänker mig, att konkurrensen på de olika områdena kommer att åstadkomma en reglering till de mest skäliga kostnader och till att man får fram goda och billiga maskiner på bästa sätt.

Den tanke, som här framförts, att man skulle utan vidare taga upp denna fråga till behandling i planeringskommissionen, tycker jag inte är värd att taga fasta på, ty planeringskommissionen har en hel del andra mycket stora uppgifter, och i övrigt är arbetet där inriktat på mera principiella utredningar. Vi hålla på med frågan om monopolkontroll — en principiell uppläggning således av den sidan av kontroll över näringslivet — och vi hålla på med frågan om en kontroll med avseende på strukturrationaliseringen. Det måste också bli endast principiella betänkanden och utredningar — att gå på djupet i detalj kan det inte bli fråga om — varför jag tror jag gör mig till tolk för en uppfattning, som också delas av kommissionens ordförande, när jag förmenar, att en fråga som denna inte lämpligen kan hänvisas till planeringskommissionen.

Med tanke uteslutande på att vi inte skola ägna tid och arbete åt uppgifter, som äro ganska lönlösa, skulle jag vilja yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Elowsson, Nils:** Herr talman! Motionären nämnde i sitt första anförande, att denna motion tog sikte inte bara på dagens situation, utan också på den tid, som ligger närmast framför oss, och han förmenade, att en utredning om priserna kunde vara gagnande för framtiden.

Om det kunna vi naturligtvis ingenting med bestämdhet säga i dag, men vad som bidragit till att utskottet inte nu fäst alltför stor vikt vid just denna detalj är, att det för närvarande faktiskt förefinnes konkurrens på området. Denna konkurrens utövas ju bland annat av Kooperativa förbundet, och sedan prisöverenskommelsen mellan de olika fabrikanterna upphört, får man väl utgå från att det väl också dem emellan förekommer konkurrens. Vad som emellertid kanske mer än mycket annat bestämde utskottets ställningstagande, skulle jag tro var, att Kooperativa förbundet företrädesvis diskuterar enbart priserna på de olika maskinerna. Under det att industriförbundet diskuterar både priser och kvalitet, ägnar Kooperativa förbundet i sitt yttrande förhållandevis litet intresse just åt kvaliteten. När man då har det bevis-

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

material framför sig, som industriförbundet lagt fram, vilket visar att exempelvis de maskiner, som tillverkas av fabrikantföreningen, äro ur kvalitetssynpunkt bättre — de äro tillverkade av grövre material, äro tyngre och följaktligen mera hållbara — måste man förstå, att sådana maskiner bli dyrare i tillverkning. Föreligger det en kvalitetsskillnad, måste man naturligtvis också räkna med en prisskillnad.

När vi följaktligen lika litet inom kammaren som inom utskottet kunna säga vem som har absolut rätt i det fallet, det vill säga avgöra, huruvida en dyrare maskin verkligen är åsatt ett mindre skäligt pris än en billigare, om hänsyn tas även till kvalitetsskillnaden, ha vi stannat för följande resonemang: när vi i nuvarande situation ha en priskontrollnämnd, som följt denna tillverkning ända från år 1939, kan det inte vara fråga om någon överhängande fara för alltför höga priser på detta område. Därför menar utskottet, att man dels på grund av denna priskontroll och dels på grund av den konkurrens som föreligger på detta område kan vänta med att begära en utredning rörande denna fråga.

Herr **Heüman:** Herr talman! Jag har ju deltagit i behandlingen av detta ärende inom utskottet och därvid anslutit mig till utskottets utlåtande. Detta är en följd av att remisserna i ärendet givit vid handen, att det inte finns någon anledning att för närvarande bifalla motionen. Därpå har jag grundat mitt ställningstagande.

Även om man kanske inte har särskild anledning att anmärka på läget för dagen, kan det dock inte förnekas, att det tidigare måhända varit si och så på det här fältet. Fabrikanterna äro nog inte alldeles oskyldiga till vad som nu händer och sker på detta område. Jag skall be att få citera en del av vad Kooperativa förbundet yttrat. Det heter i dess uttalande bland annat: »Då Kooperativa förbundet år 1938 efter överläggningar med representanter för de till konsumtionsföreningarna anslutna jordbrukarna (f. n. fler än 105 000) och på uppdrag av kongressen upptog frågan om försäljningen av jordbruksmaskiner till behandling, visade det sig i stort sett omöjligt att komma till uppgörelse med någon av de större fabrikanterna i branschen rörande saluförandet av jordbruksmaskiner genom de kooperativa föreningarna. Dessa fabrikanter samverka i flera olika karteller och samtliga karteller vägrade sälja sina maskiner till förbundet.»

Om man var mån om att jordbrukarna på ett enkelt sätt skulle få maskinerna till sig, fanns det väl vid detta tillfälle ingen anledning att vägra saluförande genom Kooperativa förbundet. Men ett hinder utgjorde den kartell, som fanns med järnhandlarföreningen och som upphörde år 1940 — ett förhållande som det är ursäktligt om motionärerna inte känt till.

Jag sade nyss, att jag intog en ställning i utskottet, som innebar avslag på motionen, men om jag av herr Sundberg tidigare hade fått den upplysning, som jag nu fått, är jag övertygad om att mitt ståndpunktstagande inom utskottet skulle ha blivit ett helt annat. Han vände sig mot motionären och diskuterade prisförhållandena mellan Kooperativa förbundets och jordbruksmaskinföreningens produkter, och han talade om en plog, vilken har beteckningen »9 A», som Kooperativa förbundet skulle ha »kopierat» — en plog som Överums bruk salufört sedan hundra år tillbaka. När Kooperativa förbundet nu inte behövt lägga ner några kostnader på experiment för att få fram denna plog, förvånade det inte herr Sundberg, att Kooperativa förbundet kunnat sälja den 13 kronor billigare och kanske skulle kunna slå ned priset ytterligare. — Det förvånar mig verkligen, att ett bruk nu skall behöva

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

lägga en merkostnad av 13 kronor på en plog för experiment, när experimenten slutfördes för hundra år sedan!

Herr **Myrdal:** Herr talman! Jag har begärt ordet för att i anslutning till vad herr Wehtje redan sagt helt kort få deklarera, att man knappast kan påräkna en utredning från planeringskommissionens sida av den karaktär, som motionären här föreslagit.

Det är riktigt som min kamrat i kommissionen, herr von Heland, påpekat, att vi äro inne på liknande problem i två av kommissionens delegationer. Vi äro inne på sådana problem i monopoldelegationen, men där kunna vi knappast räkna med att komma med någonting utöver förslag om lagstiftning, eventuellt om särskilt organ för att övervaka monopolen i allmänhet. Vi behandla där naturligtvis olika industrier, men egentligen bara för att få en klar uppfattning om hur saker och ting ligga till. Vi komma knappast att vara i stånd att åstadkomma en grundlig utredning för varje industri och ännu mindre utforma särskilda förslag om vad som skall göras. På samma sätt förhåller det sig med vårt arbete i fråga om strukturrationaliseringen inom industrien, och jag vill hänvisa till att i den mån vi där redovisat ett visst utredningsarbete rörande särskilda industrier — det gäller exempelvis skoindustrien — har vår slutsats icke varit bestämda förslag om vad som skall göras, utan närmast förslag om utredning och i viss mån riktlinjer för en sådan utredning.

Om detta är riktigt — och det tror jag det är — har den som hyser uppfattningen, att det föreligger behov av en utredning — om jag förstod herr von Heland rätt var det hans mening också — i den omständigheten att vi arbeta med liknande problem på det allmänna planet inom kommissionen intet skäl att icke gå på motionen.

Jag vill tillägga att jag för egen del kommer att ge mitt votum för det yrkande, som har framställts av herr Karl Johan Olsson.

Herr **von Heland:** Herr talman! Det är en rätt egendomlig situation som här föreligger. Vi äro tre ledamöter av planeringskommissionen, som här yttra oss, och vi ha en något olika uppfattning om vad egentligen planeringskommissionen kan ge sig på.

Det är riktigt som herr Myrdal anför, att jag är intresserad av att få utrett vad som är rätt eller mest rätt i denna fråga. Jag anser att denna fråga är en av de allra viktigaste för jordbruksnäringen. Dessutom har jag anfört, att vi jordbrukare anse att priskontrollen fungerat egendomligt under kriget. Vi ha känt oss mera pressade än andra. Jordbrukarna anse, att de få betala betydligt mer i varor för samma produkt nu än före kriget, och denna stora skillnad kan man inte riktigt förstå. En utredning om vad som är rimligt är därför mycket önskvärd. Här skilja sig emellertid tydligen uppfattningarna bland oss tre, som sitta i planeringskommissionen. I planeringskommissionen — det vill jag ännu en gång understryka — finns, skulle jag tro, den främsta sakkunskapen på dessa områden. Denna kommission är alltså mycket lämpad för den utredning, som nu begäres. Men då är det väl egendomligt, att inte denna kommission, om den är intresserad för frågan, skulle kunna utreda den. Man har ju till och med tillsatt två delegationer med just de uppgifter som det här är fråga om. Vi ha ju redan gjort vissa utredningar, och jag tycker, att kommissionens ärade ordförande väl inte behöver ge ett sådant underbetyg åt sin egen kommission som han nyss gjorde. Jag har för min del ett något bättre betyg att ge kommissionens arbete än tydligen ordföranden vill ge. Jag anser, att de kommissionsmedlemmar, som äro sakkunniga på detta område, uträtta ett mycket in-

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

tresserat arbete i kommissionen — jag tillhör inte de sakkunniga som arbeta med dessa frågor, och jag yttrar mig således inte om mig själv.

Jag kommer alltså, herr talman, att vid nästa sammanträde med planeringskommissionen yrka, att denna fråga tages upp till utredning i de två delegationer, som där finnas, och eftersom det är en socialdemokratisk majoritet i kommissionen, böra ju socialdemokraternas önskemål kunna vinna gehör.

Jag påpekar ännu en gång, att jag önskar denna utredning och önskar att den utföres av de sakkunniga delegationer, som finnas i planeringskommissionen. Därför anser jag det alltjämt tillräckligt för mig att rösta med utskottet, men om det finns andra här, som vilja ytterligare poängtera vikten av att det blir en utredning, förstår jag, om de rösta med motionen, ty de ha ju inte samma förmån som jag, nämligen att i planeringskommissionen kunna yrka, att den socialdemokratiska majoriteten där beslutar om en sådan utredning, som här begäres.

I full förvissning alltså att den socialdemokratiska majoriteten i planeringskommissionen skall åstadkomma den utredning, som här önskas, kommer jag, herr talman, alltjämt att rösta med utskottet.

Herr **Sundberg:** Herr talman! Jag har begärt ordet för att replikera herr Heüman på två punkter.

I fråga om plogen »9 A» vill jag nämna, att jag valde den bara därför att den är så känd bland Sveriges jordbrukare, för att illustrera det system, Kooperativa förbundet tillämpar i fråga om sin lantbruksmaskintillverkning. Det är nämligen inte bara denna plogmodell man har kopierat i ett billigare utförande, utan också sådana av yngre datum liksom också större maskiner av ungt datum, t. ex. slåttermaskin.

Den andra punkten gäller att påpeka det förhållandet, att priskontrollnämnden inte bara har övervakat industriens, utan även återförsäljarnas prisbildning inom lantbruksmaskinbranschen. När därför Kooperativa förbundet på sin tid gjorde en framställning till maskinfabrikanterna om saluförande av jordbruksmaskiner genom de kooperativa föreningarna, låg saken till på det sättet att man redan hade en effektiv försäljarkår, spridd över hela landet, som till mycket måttliga priser ombesörjer distributionen av lantbruksmaskinfabrikernas fabrikat på marknaden. Återförsäljarna köpa sina maskiner av fabrikanterna med 12, 13 eller 14 procent rabatt, och då skola de köpa i fast räkning, vidare hålla maskinerna i lager och, i regel fraktfritt, distribuera dem till jordbrukarna. Jag vill fråga dem, som äro litet inne i affärer, om det är möjligt att tänka sig en effektiv försäljningsorganisation inom denna bransch till billigare kostnader. Något behov ur det allmännas eller ur jordbrukarnas synpunkt för Kooperativa förbundet att intränga på detta område har alltså icke förelegat. När en effektiv och billig försäljningsorganisation finnes, bli priserna ej lägre, om ytterligare en försäljarkår skall dela med av kakan.

Herr **Anderson, Axel Ivar:** Herr talman! Det förefaller mig, som om debatten nu tagit en vändning, som ej står helt i överensstämmelse med de i stort sett mycket sakliga inlägg, som gjorts från olika håll. Här ha förekommit en del antydningar, att även om de sakliga skälen för motionen icke räcka, så kommer man ändå att rösta för den som en demonstration.

Jag skulle då vilja fästa uppmärksamheten på vad var och en av oss har konstaterat, nämligen att här står ett absolut enhälligt utskott bakom ett uttalande om att den i motionen föreslagna utredningen icke är av behovet påkallad. I själva verket har ju utskottet framlagt en utredning, som så vitt jag kan förstå tillmötesgår motionärens krav på att få saken klarlagd och som

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)
framställer läget på ett sätt, som för oss alla borde vara ganska övertygande. Hålla vi oss till de genom denna utredning förebragta fakta, kunna vi ju inte komma ifrån att det enhälliga utskottet har konstaterat, att det icke föreligger några sådana förhållanden som påfordra en ytterligare utredning.

Jag tror också att detta skulle ha varit kammarens ganska enhälliga mening, om inte några uttalanden hade gjorts här under debatten, som tydligen framkallat irritation. Jag beklagar detta, och jag skulle ännu mer beklaga, om denna irritation skulle förmå kammaren att, också i demonstrationslust, fatta ett beslut som icke är sakligt motiverat. Det är en god regel, som särskilt denna kammare varit angelägen att följa, att man inte skall begära utredningar annat än då verkligt övertygande skäl kunna förebringas för att de äro nödvändiga. Har nu ett enhälligt utskott konstaterat, att behov av någon utredning i motionens syfte icke föreligger, tycker jag att kammaren med fullt förtroende kan följa utskottet, och ej låta den irritation, som vållats under debatten, förleda oss att rösta på ett annat sätt än vi skulle göra vid en uteslutande saklig bedömning av denna fråga.

Herr **Ekströmer:** Herr talman! Jag skall inte blanda mig i triangelmatchen mellan representanterna för efterkrigsplaneringskommissionen, men jag vill instämma i vad den siste ärade talaren nyss sade.

Sedan vill jag med anledning av att herr Heüman citerade Kooperativa förbundets yttrande också peka på det sista stycket av detta, där det heter: »Styrelsen finner det med stöd av vad ovan anförts ovisst, om den av motionärerna föreslagna utredningen med särskilt sikte på förekomsten av monopolistiska organisationer inom jordbruksmaskinbranschen kan bringa i dagen förhållanden, som ej redan äro kända». När alltså Kooperativa förbundet självt inte önskar någon utredning — och man skulle ju tro att en utredning påfordrades först och främst från det hållet — tycker jag nästan att det bör vara klart, hur vi skola ställa oss i denna fråga.

Med hänvisning till vad bl. a. herr Ivar Anderson anförde yrkar jag fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr **Björnsson:** Herr talman! Herr von Heland förefaller mig vara väl optimistisk, när han vill dra slutsatsen att det kommer att bli en utredning om dessa saker i efterkrigsplaneringskommissionen, för den händelse han inom kommissionen framställer yrkande om en sådan. Av vad som här har yttrats kan ju herr von Heland lätt finna, att såväl kommissionens ordförande som en av dess på industriens område speciellt sakkunniga ledamöter anser att kommissionen icke bör befatta sig med så speciella och konkreta ekonomiska problem. Och om jag rätt har uppfattat direktiven för denna kommission, förefaller mig också den ståndpunkten vara den riktiga; det skulle vara synnerligen olämpligt, om man genom detaljutredningar av detta slag fördröjde planeringskommissionens arbete.

Jag kan således inte förstå annat än att herr von Heland drog en litet oriktig slutsats av sina premisser. Jag tycker det hade varit rimligt, om han i stället resonerat så här: »När jag nu hör att både herr Wehtje och ordföranden i kommissionen komma att motsätta sig en utredning där, är det inte säkert att jag vinner beaktande av mitt yrkande, fastän det finns socialdemokratisk majoritet i kommissionen, och under sådana förhållanden är det bäst att rösta för motionen». Skulle herr von Helands linje misslyckas, blir det ju ingen utredning av, men om herr von Heland röstar med motionen och hans yrkande inom kommissionen dessutom vinner bifall, kommer ju saken dit ändå.

Sedan vill jag i anledning av vad herr Ivar Anderson framhöll säga, att det

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)
är mycket möjligt att det skulle blivit färre röster för ett yrkande om bifall till motionen, för den händelse diskussionen ej fått den tillspetsade form som den faktiskt fått. Men som saken nu ligger till, när en representant för tillverkarna av dessa varor säger, att tillverkarna blivit misstänkliggjorda genom uppgifter, som äro ovederhäftiga, tycker jag att det bör ligga i tillverkarnas intresse att få saken klarlagd. Därför har jag inte av herr Andersons anförande blivit övertygad om att jag skall avstå från att rösta för bifall till motionen.

Herr **von Heland** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill endast påpeka för herr Björnsson att den motion, som nu debatteras, är socialdemokratisk. Denna utredning är alltså ett socialdemokratiskt önskemål, och i planeringskommissionen ha socialdemokraterna majoritet. Ifall socialdemokraterna i planeringskommissionen alltså även få andra röster till hjälp, borde det ju kunna bli en utredning, om socialdemokraterna så önska.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Björnsson**, som yttrade: Herr talman! Socialdemokrater rösta inte alltid för vad en enskild socialdemokrat föreslår.

Herr **Heüman:** Herr talman! När jag riktade mig mot herr Sundberg, sysslade jag inte alls med frågan om Kooperativa förbundets »kopiering» av jordbruksmaskinfabrikanternas alster. Det är en sak som Kooperativa förbundet och jordbruksmaskinföreningen få göra upp sinsemellan.

Men vad jag påpekade var, att jag fann det förvånansvärt att en plog skall behöva kosta 13 kronor mera än vad som på grund av nuvarande marknadsförhållanden kan anses skäligt, bara av den anledningen att man för hundra år sedan hade vissa kanske ganska minimala omkostnader i samband med att modellen utexperimenterades. Det var detta jag yttrade mig över, och jag sade i samband därmed att om den upplysningen kommit mig till handa, innan jag fattade ståndpunkt i utskottet, så är det möjligt att mitt ställningstagande i utskottet hade blivit ett helt annat. Visar det sig framdeles, att det är så som herr Sundberg säger, skall jag inte tveka att inta en annan ståndpunkt, därest frågan på nytt kommer upp.

Jag skall glädja herr Anderson med att säga, att jag inte tänker ändra ståndpunkt med anledning av debatten. Jag har sagt mitt ord i utskottet, och det kommer jag att stå vid här.

Herr Ekströmer vände sig i någon mån mot mitt sätt att citera Kooperativa förbundets skrivelse. Jag vill säga, att jag mycket väl känner till vad Kooperativa förbundet säger i slutet av sitt yttrande, men jag avsåg med mitt citat att visa, att om jordbruksmaskinföreningen från början tillmötesgått de till konsumtionsföreningarna anslutna jordbrukarna och låtit konsumtionsföreningarna saluföra jordbruksmaskiner, så är det inte säkert att Kooperativa förbundet upptagit någon egen tillverkning på detta område. Då hade man också sluppit ifrån de besvärligheter, som man nu påstår sig ha, genom att Kooperativa förbundet »kopierar» maskiner.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen. (Forts.)

Herr *Olsson, Karl Johan,* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Karl Johan,* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 39;
Nej — 45.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 146, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 245, angående reglering av sockernäringen i riket m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 147, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Då alla ärenden på föredragningslistan redan blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.34 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.